YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO
2 päivänä elokuuta 1993 *

Yhdistetyissä asioissa C-259/91, C-331/91 ja C-332/91,

jotka Pretore di Venezia on asiassa C-259/91 ja Pretore di Parma asioissa C-331/91 ja C-332/91 saattanut ETY:n perustamissopimuksen 177 artiklan nojalla yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäviksi saadakseen ensin mainituissa tuomioistuimissa vireillä olevissa asioissa

Pilar Alluè ja Carmel Mary Coonan

vastaan

Università degli studi di Venezia,

ja

Susanne Herman Barta

vastaan

Università degli studi di Parma,

ja

Beatrice Sellinger, Rosalba Del Maestro, Gillian Mansfield

* Oikeudenkäyntikieli: italia.

vastaan

Università degli studi di Parma,

ennakkoratkaisun ETY:n perustamissopimuksen 48 artiklan 2 kohdan tulkinnasta,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN,

toimien kokoonpanossa: presidentti O. Due, jaostojen puheenjohtajat M. Zuleeg ja J. L. Murray sekä tuomarit G. F. Mancini, R. Joliet, F. A. Schockweiler, J. C. Moitinho de Almeida, F. Grévisse ja D. A. O. Edward,

julkisasiamies: C. O. Lenz,
kirjaaja: apulaiskirjaaja H. von Holstein,

ottaen huomioon kirjalliset huomautukset, jotka sille ovat esittäneet:

- pääasian kantajat, edustajinaan asianajaja Fausto Capelli, Milano, ja asianajaja Maria Virgilio, Bologna,

- Italian tasavalta, asiamiehenään ulkoasianministeriön diplomaattisten riita-asioiden päällikkö professori Luigi Ferrari Bravo, avustajanaan valtionasiamies Pier Giorgio Ferri,

- Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehenään asiassa C-259/91 oikeudellisen yksikön virkamies Enrico Traversa sekä asioissa C-331/91 ja C-332/91 oikeudellisen yksikön virkamiehet Enrico Traversa ja Dimitrios Gouloussis,

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan suulliset huomautukset, jotka sille ovat 17.11.1992 pidetyssä istunnossa esittäneet pääasian kantajat, Italian hallitus ja komissio,

kuultuaan julkisasiamiehen 20.1.1993 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Pretore di Venezia (asia C-259/91) on esittänyt 4.10.1991 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 11.10.1991, ja Pretore de Parma (asiat C-331/91 ja C-332/91) 14.11.1991 tekemillään päätöksillä, jotka ovat saapuneet yhteisöjen tuomioistuimeen 19.12.1991, ETY:n perustamissopimuksen 177 artiklan nojalla ennakkoratkaisukysymyksiä, jotka koskevat perustamissopimuksen 48 artiklan 2 kohdan tulkintaa.

2 Kysymykset on esitetty toisaalta Espanjan kansalaisen Pilar Alluèn ja Ison-Britannian kansalaisen Carmel Mary Coonanin sekä Università degli studi di Venezian välisessä oikeudenkäynnissä, toisaalta Saksan kansalaisen Susanne Herman Bartan ja Ison-Britannian kansalaisten Beatrice Sellingerin, Rosalba Del Maestron ja Gillian Mansfieldin sekä Università degli studi di Parman välisissä oikeudenkäynneissä.

3 Alluè, Coonan, Sellinger, Del Maestro ja Mansfield hoitivat vuosina 1980–1986 vieraan kielen opettajan tehtäviä edellä mainituissa yliopistoissa. Lukuvuoden 1986–1987 alkaessa yliopistot ilmoittivat, etteivät ne voi enää 11.7.1980 annetun tasavallan presidentin asetuksen n:o 382 (jäljempänä DPR) 28 pykälän säännösten mukaan jatkaa heidän työsopimuksiaan. Pykälän kolmannen momentin mukaan "ensimmäisessä momentissa tarkoitettujen sopimusten (jotka koskevat vieraan kielen opettajien palvelukseen ottamista) voimassaoloa ei voida jatkaa sitä lukuvuotta pidemmäksi ajaksi, jota tehdyt sopimukset koskevat, ja sopimusten voimassaoloa voidaan jatkaa vuosittain enintään viiden vuoden ajan".

4 Barta hoiti samoja tehtäviä Università degli studi di Parmassa lukuvuodesta 1981–1982 lukuvuoden 1984–1985 loppuun. Bartan ilmoitettua kirjeitse yliopistolle olevansa raskaana hänen sopimuksensa voimassaoloa ei jatkettu seuraavaksi vuodeksi.

5 Työsopimustensa päättämistä koskevissa valituksissaan asianomaiset vaativat pääasiallisesti, että kansalliset tuomioistuimet, joiden käsiteltäviksi asiat on saatettu, vahvistavat työsuhteiden kuuluvan yksityisoikeuden soveltamisalaan, määräävät yliopistot maksamaan heille maksettujen palkkojen ja toistaiseksi palvelukseen otetuille apulaisopettajille palkkataulukon mukaan maksettujen

palkkojen välisen erotuksen, tunnustavat heidän oikeutensa sosiaaliturvaetuuksiin ja pakolliseen vakuutukseen työsuhteen muodostamisesta lähtien, toteavat, että heidän yliopistojen kanssa tekemänsä sopimukset ovat toistaiseksi voimassaolevia sopimuksia, sekä tuomitsevat yliopistot maksamaan heille heidän sopimustensa päättämisestä lähtien maksettaviksi kuuluneet palkat.

6 Yhteisöjen tuomioistuin on antanut 30.5.1989 Alluèn ja Coonanin sekä Università degli studi di Venezian välisessä oikeudenkäyntiasiassa ennakkoratkaisun (asia 33/88, Kok. 1989, s. 1591), jossa se totesi erityisesti, että on ETY:n perustamissopimuksen 48 artiklan 2 kohdan vastaista soveltaa sellaista kansallisen oikeuden säännöstä, jolla rajoitetaan yliopistojen vieraan kielen opettajien työsuhteen kestoa, silloin kun tällainen rajoitus ei periaatteessa koske muita työntekijöitä.

7 Ennakkoratkaisua pyytäneet tuomioistuimet huomauttavat, että Italian tuomioistuimet, joita on pyydetty ratkaisemaan vastaavanlaisia oikeudenkäyntiasioita, ovat tulkinneet päätöstä eri tavoin sen suhteen, onko DPR:n 28 pykälän 3 momentissa vahvistettu vieraan kielen opettajien sopimusten keston rajoittaminen yhteen vuoteen perustamissopimuksen 48 artiklan 2 kohdan mukaista. Tiettyjen tuomioistuinten mukaan yhteisöjen tuomioistuin totesi, että koko kyseinen momentti on ristiriidassa perustamissopimuksen 48 artiklan 2 kohdan kanssa, kun taas Corte di cassazione on kolmessa päätöksessään katsonut, että yhteisöjen tuomioistuin otti kantaa ainoastaan vieraan kielen opettajien sopimusten voimassaolon jatkamiseen enintään viiden vuoden ajaksi.

8 Koska Pretore de Venezia katsoi, että edellä mainittuun tuomioon liittyy näin ollen tulkintaongelmia, se päätti lykätä asian käsittelyä ja vaati, että yhteisöjen tuomioistuin

" – – ratkaisee ETY:n perustamissopimuksen 177 artiklan nojalla asiassa 33/88 30.5.1989 antamansa tuomion tulkinnan siltä osin kuin siinä todetaan, että 'on ETY:n perustamissopimuksen 48 artiklan 2 kohdan vastaista soveltaa sellaista kansallisen oikeuden säännöstä, jolla rajoitetaan yliopistojen vieraan kielen opettajien työsuhteen kestoa, silloin kun tällainen rajoitus ei periaatteessa koske muita työntekijöitä', sekä täsmentää, onko perustamissopimuksen 48 artiklan 2 kohdan vastaista soveltaa 11.7.1980 annetun tasavallan presidentin asetuksen n:o 382 28 pykälän 3 momenttia myös siltä osin kuin siinä säädetään, että sopimusten voimassaoloa ei voida jatkaa yliopistojen lukuvuotta pidempään."

Myös Pretore di Parma vaati, että yhteisöjen tuomioistuin

" – – ratkaisee asiassa 33/88 30.5.1989 antamansa tuomion ulottuvuuden ja tulkinnan siltä osin (tuomiolauselman 2 kohta) kuin siinä todetaan, että 'on ETY:n perustamissopimuksen 48 artiklan 2 kohdan vastaista soveltaa sellaista kansallisen oikeuden säännöstä, jolla rajoitetaan yliopistojen vieraan kielen opettajien työsuhteen kestoa, silloin kun tällainen rajoitus ei periaatteessa koske muita työntekijöitä', ja täsmentää,

'onko vastoin perustamissopimuksen 48 artiklan 2 kohtaa, siten kuin Euroopan yhteisöjen tuomioistuin on sitä tulkinnut asiassa 33/88 30.5.1989 antamassaan tuomiossa, soveltaa jäsenvaltion kansallista säännöstöä (käsiteltävänä olevassa tapauksessa Italian DPR:n n:o 382/1980 28 pykälän 3 momenttia) siltä osin kuin siinä rajoitetaan yksityisoikeuden soveltamisalaan kuuluvan sopimuksen kesto yhteen vuoteen ja säädetään näin ollen ajallisesta rajoituksesta, silloin kun kyseisen jäsenvaltion muilla työntekijöillä on 18.4.1962 annetun lain n:o 230 nojalla yleisesti ottaen vakituinen työpaikka ja kun käsiteltävänä olevan tapauksen tosiseikat eivät tee tarkoitetusta työsuhteesta mitenkään sillä tavoin poikkeuksellista, että poikkeaminen edellä mainitusta yleisestä periaatteesta olisi oikeutettua."

9 Pääasioita koskevia tosiseikkoja ja oikeussääntöjä sekä yhteisöjen tuomioistuimelle esitettyjä kirjallisia huomautuksia koskevat tarkemmat tiedot ilmenevät suullista käsittelyä varten laaditusta kertomuksesta. Oikeudenkäyntiasiakirjojen näitä osia käsitellään jäljempänä vain, mikäli se on tarpeen tuomioistuimen perustelujen selvittämiseksi.

10 Kansalliset tuomioistuimet pyrkivät ennakkoratkaisukysymyksillään selvittämään, onko perustamissopimuksen 48 artiklan 2 kohdan vastaista, että jäsenvaltion lainsäädännössä rajoitetaan yliopiston vieraan kielen opettajien työsopimusten kesto yhteen vuoteen, minkä jälkeen sopimusten voimassaoloa voidaan jatkaa, silloin kun tällaista rajoitusta ei ole asetettu muille opettajille.

11 On otettava huomioon, että yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan yhdenvertaisen kohtelun periaatteella, joka nimenomaisesti ilmaistaan perustamissopimuksen 48 artiklan 2 kohdassa, kielletään paitsi avoin syrjintä kansallisuuden perusteella, myös kaikki peitellyn syrjinnän muodot, joissa muita erotteluperusteita soveltaen päädytään tosiasiassa samaan tulokseen (ks. erityisesti asia 41/84, Pinna, tuomio 15.1.1986, Kok. 1986, s. 1).

12 Yhteisöjen tuomioistuin on edellä mainitussa 30.5.1989 antamassaan tuomiossa todennut, että vaikka yliopistojen vieraan kielen opettajien työskentelyn kestolle DPR:n 28 pykälän 3 momentissa asetettua rajoitusta sovelletaan työntekijän kansalaisuudesta riippumatta, se kohdistuu ennen kaikkea työntekijöihin, jotka ovat muiden jäsenvaltioiden kansalaisia. Italian hallituksen toimittamien tilastotietojen mukaan ainoastaan 25 prosenttia vieraan kielen opettajista on Italian kansalaisia.

13 Se, mitä 30.5.1989 annetussa tuomiossa todettiin vieraan kielen opettajien sopimusten kuuden vuoden enimmäiskestosta, pätee myös edellä mainitussa 28 pykälän 3 momentissa säädettyyn yhtä vuotta koskevaan sääntöön.

14 Italian hallitus perustelee viimeksi mainittua sääntöä väittämällä, että yliopistojen palkkaamien opettajien määrä riippuu opetustarpeista ja varoista, joita yliopistoilla on käytettävissään opettajien palkkojen maksuun. Vuoden pituiset työsuhteet ovat näissä olosuhteissa ainoa keino taata yliopistojen asianmukainen hallinto.

15 Väitteeseen on vastattava, ettei ole perustamissopimuksen määräysten vastaista, että jäsenvaltiot toteuttavat erotuksetta sovellettavia toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on taata niiden yliopistojen asianmukainen hallinto ja jotka voivat vaikuttaa erityisesti muiden jäsenvaltioiden kansalaisiin. Toimenpiteiden on kuitenkin oltava suhteellisuusperiaatteen mukaisia, eli niillä on voitava saavuttaa tavoiteltu päämäärä ja niiden on oltava välttämättömiä sen saavuttamiseksi.

16 Tässä yhteydessä on heti korostettava, ettei yhteisön oikeus estä jäsenvaltiota tekemästä vieraan kielen opettajien kanssa määräaikaisia työsopimuksia, jos palvelukseenottamishetkellä vaikuttaa siltä, ettei opetustarve jatku kyseisen ajan jälkeen.

17 Sitä vastoin sopimukset, joiden avulla on tarkoitus vastata pysyviin opetustarpeisiin, kuten silloin kun kyse on kielistä, joiden opiskelu on pakollista tai tunnetusti suosittua, on tehtävä toistaiseksi samalla tavoin kuin muiden opettajien tällaisiin tarpeisiin vastaavien työsuhteiden osalta tehtävät sopimukset.

18 Mikäli myöhemmin käy niin, että tietyn vieraan kielen kursseille haluavien opiskelijoiden määrä vähenee, ettei kyseisellä kielellä enää ole samanlaista asemaa kyseisessä jäsenvaltiossa tai ettei yliopistolla enää ole käytettävissään riittävästi varoja kyseisen kielen opetuksen järjestämiseen, voidaan ylimääräi-

set opettajat irtisanoa työntekijöiden määrän mukauttamiseksi uusiin olosuhteisiin. Tällainen toimenpide ei vaikuta yhtä rajoittavasti työntekijöiden vapaaseen liikkuvuuteen kuin riidanalainen toimenpide.

19 Se, että sopimusten kesto rajoitetaan yhteen vuoteen, minkä jälkeen niiden voimassaoloa voidaan jatkaa, on opettajien kannalta työsuhteen jatkumista koskeva epävarmuustekijä ja antaa kansallisille hallintoviranomaisille mahdollisuuden väärinkäytöksiin. Tällaisesta on kyse erityisesti komission mainitsemassa käytännössä, jonka mukaan sopimuksen voimassaolon jatkaminen edellyttää suostumista palkanalennukseen.

20 Irtisanominen voidaan tosin riitauttaa tuomioistuimissa. Lisäksi irtisanominen edellyttää tiettyjen, esimerkiksi irtisanomisaikaa koskevien muodollisuuksien täyttämistä. Koska nämä vaatimukset ovat kuitenkin kaikille työsopimuksille yhteisiä, mikään ei oikeuta kiertämään niitä silloin kun ne koskevat vieraan kielen opettajia.

21 Kansallisten tuomioistuinten kysymyksiin on näin ollen vastattava, että on perustamissopimuksen 48 artiklan 2 kohdan vastaista, että jäsenvaltion lainsäädännössä rajoitetaan vieraan kielen opettajien työsopimusten kesto kaikissa tapauksissa yhteen vuoteen, minkä jälkeen niiden voimassaoloa voidaan jatkaa, silloin kun tällaista rajoitusta ei periaatteessa ole asetettu muille opettajille.

Oikeudenkäyntikulut

22 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneille Euroopan yhteisöjen komissiolle ja Italian hallitukselle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikuluista.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN

on ratkaissut Pretore di Venezian 4.10.1991 ja Pretore di Parman 14.11.1991 tekemällään päätöksellä esittämät kysymykset seuraavasti:

On perustamissopimuksen 48 artiklan 2 kohdan vastaista, että jäsenvaltion lainsäädännössä rajoitetaan vieraan kielen opettajien työsopimusten kesto kaikissa tapauksissa yhteen vuoteen, minkä jälkeen niiden voimassaoloa voidaan jatkaa, silloin kun tällaista rajoitusta ei periaatteessa ole asetettu muille opettajille.

Due Zuleeg Murray Mancini Joliet

Schockweiler Moitinho de Almeida Grévisse Edward

Julistettiin Luxemburgissa 2 päivänä elokuuta 1993.

J.-G. Giraud
kirjaaja

O. Due
presidentti